

UTRECHTS HEUVELLAND

Flux landscape architecture/ Utrecht/ In opdracht van Nationaal park Utrechtse Heuvelrug, Gemeente Amersfoort en Provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit provincie Utrecht Paul Roncken/ Ontwerpend onderzoek/ Nieuwe natuur/ Natuurontwikkeling/ Flux landscape architecture/ 2021

flux

UTRECHTS HEUVELLAND

Er zijn landelijk ambities om het bosareaal sterk te laten toenemen, maar er is nog niet duidelijk waar deze bossen gerealiseerd kunnen worden en hoe deze eruit komen te zien. In deze studie wordt onderzocht hoe op en rondom de Heuvelrug nieuwe bossen kunnen worden gerealiseerd die tegelijkertijd bijdragen aan een verlichting van de druk op de Heuvelrug. Het uitgangspunt van de ruimtelijke visie is om inzichtelijk te maken hoe de aanplant van nieuwe bossen of boomstructuren kunnen bijdragen aan de grootste opgaven die er op de Heuvelrug spelen.

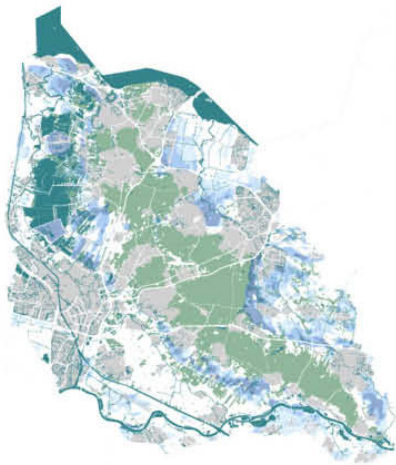
De Utrechtse Heuvelrug, een stuwwal uit het pleistoceen, ligt in het midden van Nederland omsloten door het rivierengebied, de Gelderse vallei, de veenpolders van laag Nederland en het Markermeer. De Heuvelrug kent een lange geschiedenis van bewoning en ontginning. Nederland was millennia geleden een veel beboster land dan nu, maar de Heuvelrug en omliggende gebieden zijn in de loop van de middeleeuwen ontbost tot weiland, esdorpen en uitgestrekte heidegebieden. Enkel de landgoederen en buitenplaatsen hadden bebost gebied. Herbebossing vond plaats aan eind van de 19e eeuw, waarbij een monocultuur van grote percelen naaldbos werd aangeplant op de hoge zandgronden. Vandaag de dag is de Utrechtse Heuvelrug een populair recreatiegebied én een belangrijk natuurgebied. Door deze en historische ontwikkelingen liggen er wel grote opgaven in het gebied.

De opgaven van de Heuvelrug komen samen in- én komen voort uit een te grote druk op een te klein bosgebied. De druk van recreanten vanuit omliggende steden is te groot op het kleine gebied en de biodiversiteit lijdt onder het dichte padennetwerk en de monocultuur aan naaldbos. Het laatste zorgt er ook nog eens voor dat er te veel regenwater verdampt, wat samen met de drainering van de voet van de heuvelrug zorgt voor een te klein bosgebied om het systeem van rug en randen te voorzien. De oplossingen voor de beperkingen in het systeem liggen zowel in het systeem vergroten als in het systeem verbeteren. Nieuw bos, zowel op de toppen, flanken en voet van de Heuvelrug, kan op verschillende manieren bijdragen aan de opgaven. Zo kunnen bossen in

de nattere randen water vasthouden en op nieuwe manieren producten leveren. Een verdikte Heuvelrug kan zorgen voor spreiding en zonering van recreanten en een grotere verscheidenheid aan habitats voor flora en fauna creëren.

Het vergroten van het bosareaal van de Utrechtse Heuvelrug gaat gepaard met een viertal ruimtelijke principes. Het eerste betreft het zien van de Heuvelrug als een systeem, inclusief rug, flanken en randen. Een goed begrip van natuurlijke processen (bv. grondwaterstromen) en de menselijke invloed daarop (bv. landbouw en verstedelijking). Het tweede principe tekent het belang van de verschillende onderdelen en gebieden in het systeem. Zo groot als de variatie is in de verschillende gebieden, zo groot is de variatie aan bostypes dat zich naar deze gebieden moet kleuren. Het derde principe is het uitbreiden van het bosareaal vanuit het bestaande bos op de Heuvelrug. Het vierde principe betreft het beter zoneren van de Heuvelrug. De randen bieden ruimte aan de reuring van recreatie en productie, de Heuvelrug zelf biedt rust aan de natuur. Het bosareaal op de Heuvelrug uitbreiden betekent een omslag van het bosgebied enkel op arme, droge zandgronden op de Utrechtse Heuvelrug, naar een diversiteit van condities van het Utrechts Heuvelland. Zo kan er een lappendeken ontstaan van nieuwe bossoorten die elk productief zijn naar hun lokale context.

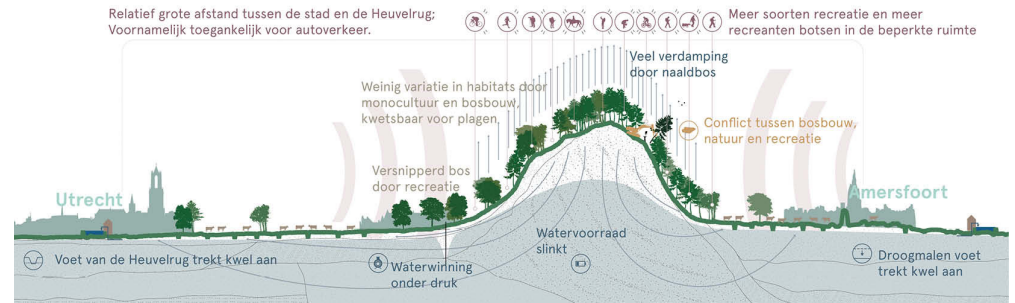
Om de diversiteit aan nieuwe bostypes te onderzoeken worden er zes nieuwe bostypes geïntroduceerd. Bomen en bos zijn veelzijdig in de manieren waarop zij producten leveren, het landschap structureren en veranderen en de biodiversiteit vergroten wat soms ook gepaard gaat met het juist strategisch weglaten of weghalen van bos.

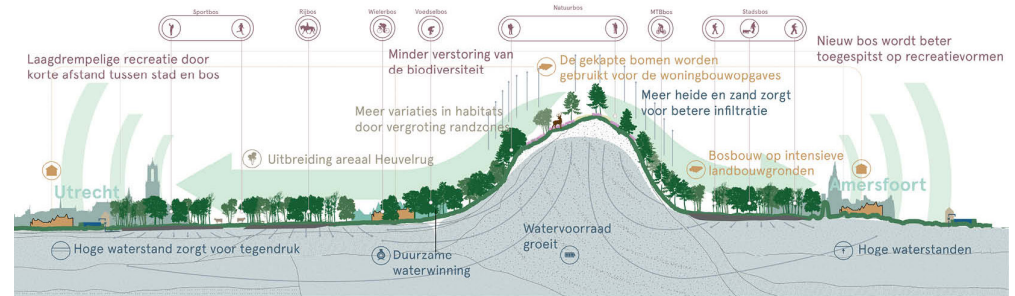
1. Systeembenadering.

2. Kleuren naar de context .

Teveel druk op een ingeperkt bossysteem.

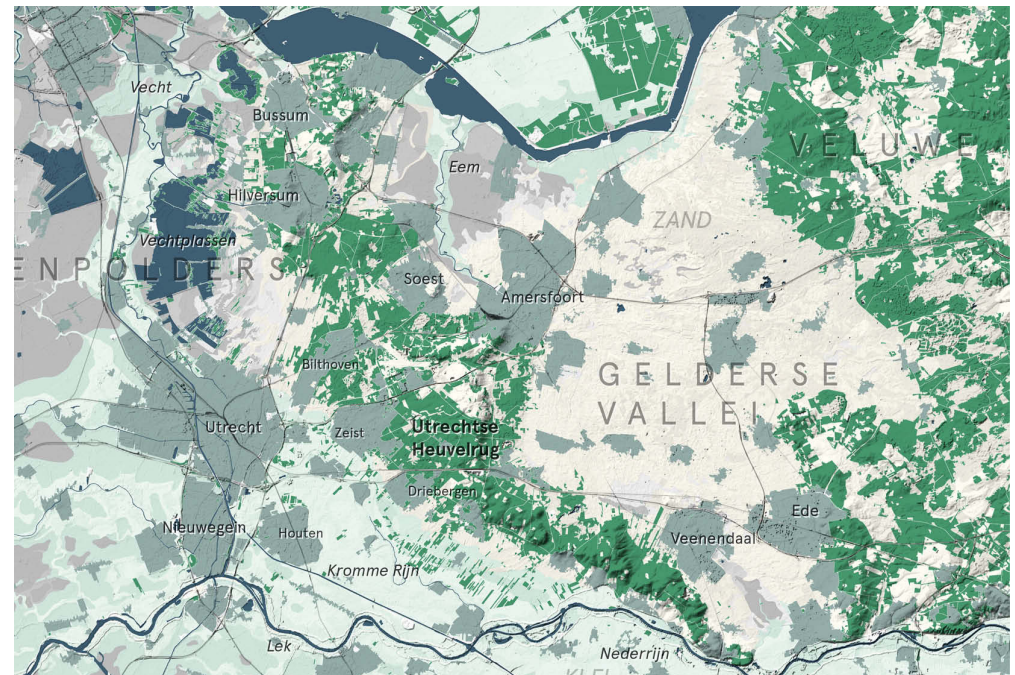
Het bos in het offensief: ruimte voor het landschapssysteem.

3. De rand opdikken.

4. Rust en reuring.

De Heuvelrug is omgeven door een grote variatie van landschapstypen, evenals een combinatie van grootstedelijke netwerken en kleinere dorpen.

RANDMEREN

NAARDEN

HUIZEN

BUSSUM

BLARICUM

LAREN

EEMNES

HILVERSUM

EEMVALLEI

BAARN

SOEST

AMERSFOORT

HEUVELRUG

MAARTENSDIJK

VECHTPLASSEN

DE BILT

ZEIST

UTRECHT

BUNNIK

MAARN

GELDERSCHE VALLEI

ODIJK

DRIEBERGEN

DOORN

LANGBROEKERWETERING

LEERSUM

AMERONGEN

VEENENDAAL

ELST

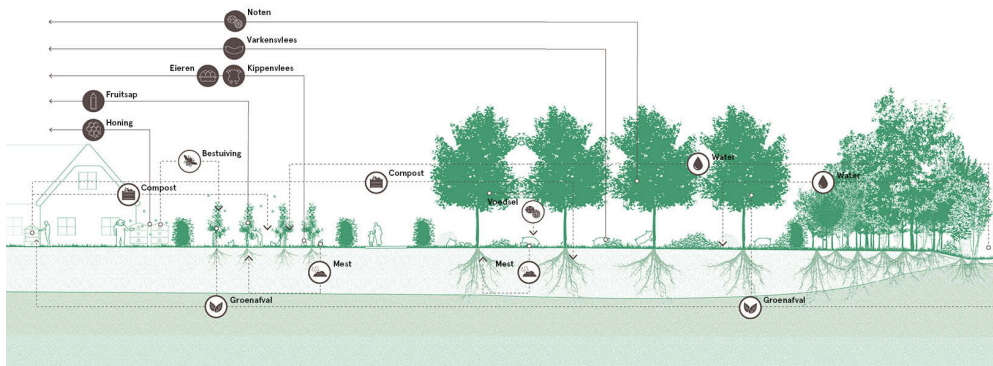
WIJK BIJ DUURSTED

UITERWAARDEN

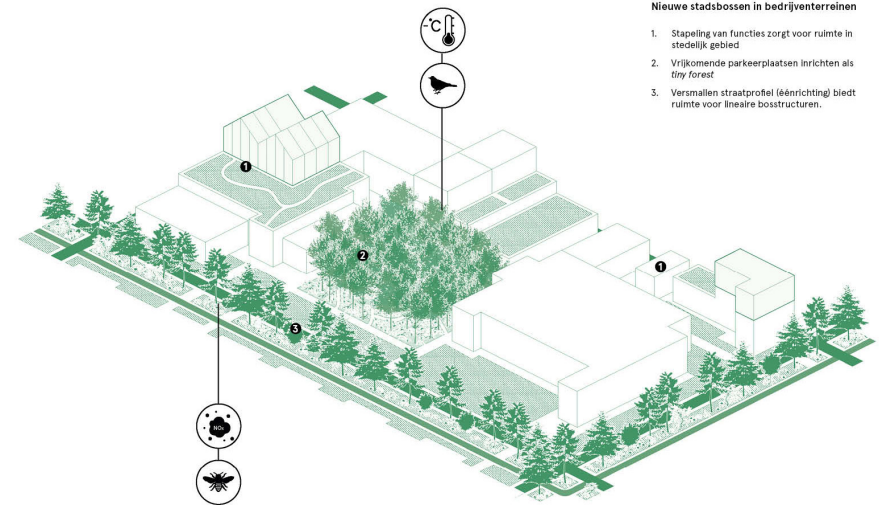
RHENEN

NIEUWE BOSSEN HEUVELLAND

- 1 Infiltratiebos
- 2 Veeteeltbossen
- 3 Productieve landgoederen
- 4 Boskamers
- 5 Stadsbossen
- 6 Rivierbos

In plaats van intensieve veehouderij kunnen voedselbossen worden ingezet, in gemengde bedrijven kunnen boeren duurzame producten leveren in plaats van eentonige output van producten.

Nieuwe stadsbossen in bedrijventerreinen

1. Stapeling van functies zorgt voor ruimte in stedelijk gebied
2. Vrijkomende parkeerplaatsen inrichten als *tiny forest*
3. Versmalle straatprofiel (éénrichting) biedt ruimte voor lineaire bosstructuren.

In de stad kunnen nieuwe bomen en bossen bijdragen aan een koeler stadsklimaat, meer natuur in de stad, schonere lucht en een gezonder milieu.

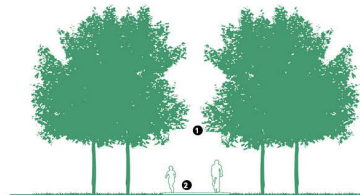
Struinwal

1. De struipaden zijn smal en onverhard
2. Er bevinden zich avontuurlijke bestemmingen achter het dichte bos

Formele laan

1. De formele laan begeleidt zichtassen naar historische punten
2. Een breed wandel/hetpad geeft ruimte

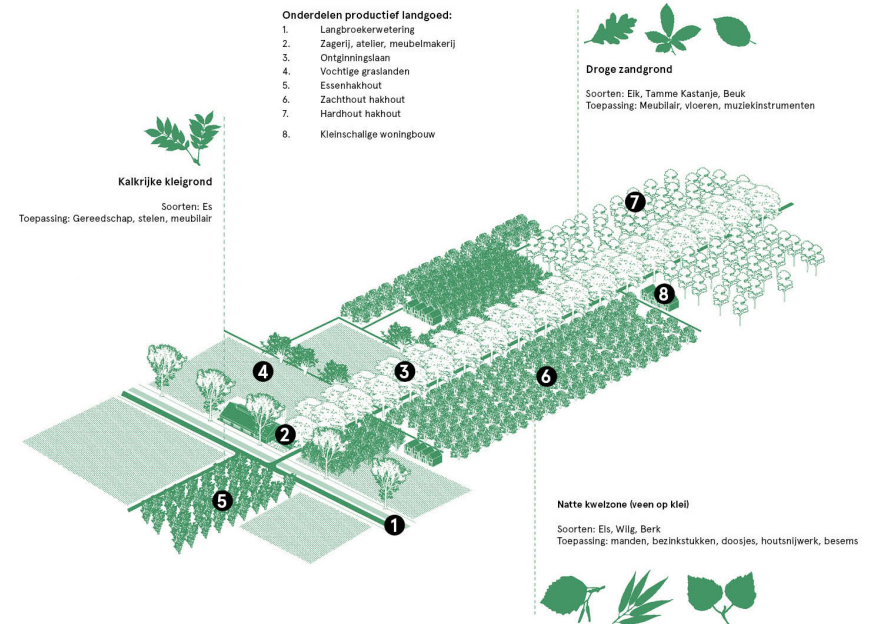

Bosboulevard

1. Een extra breed looppad dat veel soorten recreatie ondersteunt
2. Hindernissenpad voor sporters
3. Struimroute voor natuurbetoging
4. Grote recreatieve voorzieningen zoals uitkijkpunten zorgen voor bestemmingen

De aanleg van een goede infrastructuur voor recreatie kan worden gecombineerd met bosbouw, die een breed scala aan recreatievormen biedt.

Onderdelen productief landgoed:

1. Langbroekerwatering
2. Zagerij, atelier, meubelmakerij
3. Ontginingslaan
4. Vochtige graslanden
5. Essenakhout
6. Zachthout hakhout
7. Hardhout hakhout
8. Kleinschalige woningbouw

Kalkrijke kleigrond

Soorten: Es
Toepassing: Gereedschap, stelen, meubilair

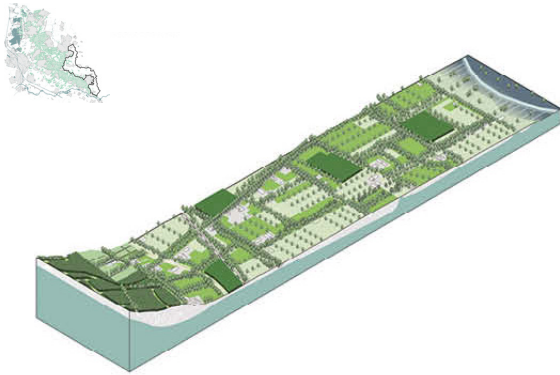
Droge zandgrond

Soorten: Eik, Tamme Kastanje, Beuk
Toepassing: Meubilair, vloeren, muziekinstrumenten

Natte kwelzone (veen op klei)

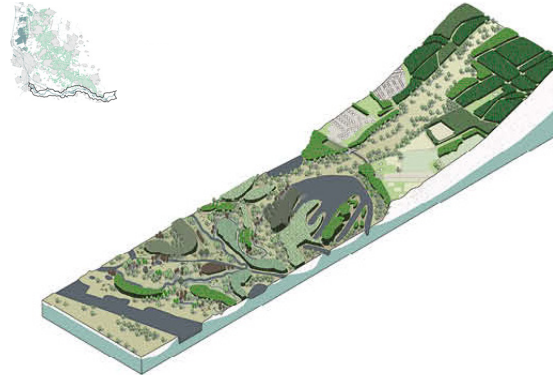
Soorten: Els, Wilg, Berk
Toepassing: manden, bezinkstukken, doosjes, houtsnijwerk, besems

Van oudsher hebben bossen mensen voorzien van allerlei producten. Door nieuwe bossen te combineren met kleinschalig wonen en natuur, blijft het historische karakter behouden.

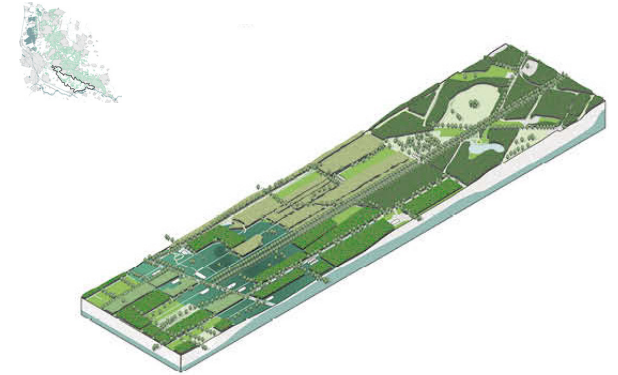
1. Voedselbossen

Bossen in combinatie met veehouderij die bijdragen aan een circulaire en natuurinclusieve landbouw.

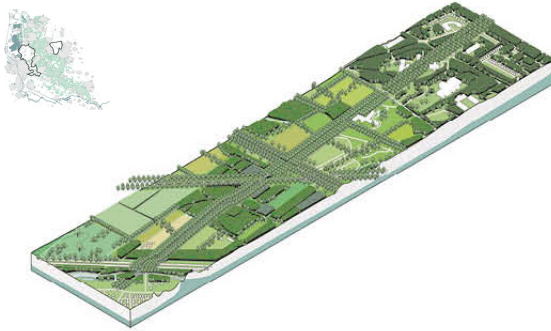
2. Rivierbossen

Dynamisch bos landschap dat constant verandert onder invloed van groot wild en overstromingen.

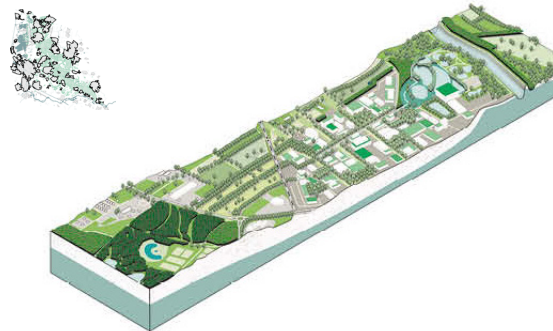
3. Producterende landgoederen

Nieuwe landgoederen met houtproductie, recreatie en wonen die voortbouwen op het historische netwerk van landgoederen

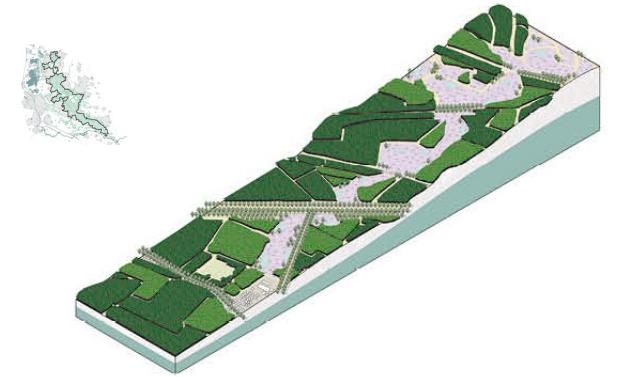
4. Boskamers, lanen en houtwallen

Recreatief netwerk van boskamers, lanen en houtwallen vormen het raamwerk voor een divers palet aan (stedelijke) ontwikkelingen.

5. Stadsbossen

Bosstraten en tinyforests brengen het bos tot in de haarvaten van de stad.

6. Bossen voor infiltratie

Naaldbossen omgevormd naar heide of loofbos om de infiltratie op de rug te versterken.

Er worden zes nieuwe bostypen geïntroduceerd die een grote verscheidenheid aan context bieden, van heuveltop tot uiterwaard en van stadsrand tot eeuwenoud productielandschap.

